

dem limitationes solum duæ primæ non considerentur, puta si esset in parte non substantiali, ut exemplificat Paul. Cast. in dict. l. si ex falsis, non. 12. si tabellio dicit fuisse factum testimonium in domo Titii, cum non esset Titii, sed Sempronii: dum tamen in aliis veritas exprimat, puta quod vinum erat Titii, & pretio tali & cum tali gratia emptum. Secunda item limitatio habebit in presenti locum si circa accessoria fiat, ut si circa pœnam, vel usuras, ut si in testimonio dicatur, & quod venditor vini fecit, sibi illud securum sub pœna, & usuris, in iis enim duabus limitationibus non vicaretur testimonium hoc, si in substantiali, & principali verum esset, in aliis verò duabus limitationibus tertia & quarta falsitas in substantiali & principali facta, vel in aliqua ejus parte vitaret: nam si pretii fiat mentio, non vero de gratia, vel è contra, utique pro falso puniretur pœna nostri text. Sed an corrumpent omnia instrumenta notarii unum falsum instrumentum conficiens vide DD. in d. l. si ex falsis. & per relatos per Menoch. ubi supra. Secundo notabis quod ex iis verbis quod lex nostra non imponit pœnam vendenti vinum sine testimonio aliquo: hoc enim remanet in dispositione statutorum municipalium locorum, ubi tale vinum venditur prohibentium vendi sine licentia iudicis, aut consistorii, & sic si quis veniat vinum sine testimonio, ac sine licentia, non incurrit pœnam nostri text. quæ solum eam imponit illis, qui testimonia vera non afferunt, & cum sit lex pœnalis non est extendenda ultra casum in quo loquitur: sed aliis pœnis tunc puniatur vendens vinum sine licentia iudicis aut Præsidis, à Consistorio constituti, ad eam licentiam præbendam. Item nota, quod quod lex nostra loquitur & disponit quoties vinum emittitur, & venditur in populis per tabernarios publicos, & dardanarios vini minutatim in domibus suis, vel aliis illud vendentes prout ex petitione, & supplicatione præstita per procuratores curiarum, cuius occasione responsio nostræ legis data est, apparet manifestè, & ex summario ad nostram legem proposito, quod desumpsit compilator ex petitione illa, ut non habeat locum lex nostra in foraneis, qui in die mercati, vel extra mercatum afferunt vinum ad vendendum, Por arrobas: o medias arrobas, ut Hispanè loquar, si enim nullum tenentur testimonium afferre, licet sine licentia iudicis, vel Rectorum à concilio

populi deputatorum vendere non possint nisi pretio ab eis constituto sub statutorum municipalium pœnis, prout quotidie videmus fieri, & idèd ut jam iterum dixi sub brevibus verbis deberet in contextura harum legum apponi ratio finalis condendi eas, & cum quibus loquitur personis, nè iudicibus occasio præberetur contra rationem legis iudicandi injuste puniendo illos, cum quibus lex non loquitur, eo quod Judaicè, ut dicitur, verba legis intelligunt ad corticem verborum, rationem ejus non considerantes, & hac de causa injustas proferunt sententias contra legis dispositionem & mentem.

IN LEGEM DECIMAM.

Si in loco ubi venditur vinum non adest publicus tabellio, qui testimonia præbere possit (de quibus in l. precedente actum est) tunc sufficit ea præstari à iudice loci illius si scribere sciat, sin minus ab illa persona, quam ipse iudex nominaverit.

SUMMARIUM.

1 Remedium ad proferendum testimonium, quando non adest in villa, seu loco tabellio, & iudex scribere nescit.

Ibi Por que en muchos lugares Hæc est causa finalis nostræ legis, quæ si in loco deficiat: quia adest tabellio si testimonium fieret secundum tenorem nostræ legis, nihil proficeret, & idèd in testimonio præfrito ab ipso iudice loci, vel à persona, quam ipse nominaverit: si ipse iudex nescit scribere, fides danda est ei: si in loco illo non adest tabellio publicus, vel si adest tunc temporis absens est, neque speratur tam cito ejus adventus, aliter enim non crederetur testimonio.

Ibi. No sabiendo escribir. Supple. iudex illius loci, ad eum enim verba hæc referuntur, non vero ad personam ab ipso nominatam pro præbendo testimonio cum deest tabellio, & ipse iudex scribere nescit, & clare colligitur hoc ex lege nostra, nam si iudici permittitur, ut det testimonium, manifestè patet, idèd disponi cum scribere sciat: quod si scribere nescit, tunc nominabit personam, quæ scribere sciat pro illo testimonio ferendo: aliter enim idem in eo esset, quod in iudice scribere nesciente, ergo verba hæc omnino ad iudicem referenda sunt, non vero ad personam, quam ipse nominat iudex cum scribere nescit.

TITULUS

TITULUS DECIMUS QUINTUS

De los Contratos de Censo.

Umque superioribus titulis dictum sit de emptione & venditione & de emptoribus & venditoribus, in contractuque census emptio & venditio celebretur, idèd in nostro titulo de eo tractatur.

SUMMARIUM.

- 1 Quadruplex est census forma, & primò ibi de Emphyteosi.
- 2 Censuum perpetuus non Emphyteoticus quis sit, & in quo differt ab Emphyteotico.
- 3 Censuum redimibilis al quitar quis sit & conditiones ejus, remissivè.
- 4 Censuum ad vitam quis sit, & an licitus.

ET pro introductione hujus Rubricæ, sciendum triplicem aut quadruplicem esse formam * census. Quidam enim sunt census Emphyteotici, puta quando domum vel rem aliam immobilem tradendo tibi in censum emphyteosis perpetuum omni anno solvendum transferendo in te utile dominium rei illius retento mihi directo, & de hoc agit per totum t. C. de jur. Emph. & l. 23. tit. 8. p. 3. & per Ever. in Cen. loco à feudo ad Emphyteosim, ad fin. & Covarr. lib. 3. var. c. 7. in prin. & de hoc non loquuntur extravagans Martini & Calisti de empt. & vend. neque motus proprius Pij V. de censibus.

Alius vero est census qui * perpetuus vocatur, ut cum super re tua immobili imponis summam aliquam census omni anno solvendi in perpetuum absque facultate illud redimendi, quem vulgò vocamus, censo perpetuo y que no se puede redimir ni quitar, & iste solet imponi ad respectum quindecim mille & plus pro milliario, est enim valoris majoris quam census al quitar redimibile, & valet plusquam quindecim & aliquando viginti mille pro milliario respectu loci & partis ubi res super qua est impositus, est sita, & de iis loquitur lex 1. nostri tit. & in quo differat iste contractus à precedente emph. tradunt Ev. ubi sup. in loco ab Emph. ad cens. & Cov. ubi sup. & Ant. Com. Azervedo in Recopilacionem. Tom. III. Ecc. l. 68.

1. 68. Taur. & ibi alii & jam hodie isto varum utitur.
 Alius vero est census, quo magis communiter utimur, & iste dicitur re-
 solutivus * & redimibilis vulgo censo alquitar, qui est quando tu
 vendis mihi tot milliaria census omni anno solvenda inferim
 quod non redimitur, & constituitur, & constituendus est, ad
 minus ad respectum quatuordecim mille pro milliaro, & imponitur
 super re aliqua immobili quantitatem census valente, de quibus in
 l. 4. infra isto tit. ubi aliqua dicemus, & in dictis extravagant.
 4. Alius & ultimus * est census vita, vulgariter, censo de por vi-
 da, qui quidem antea constituebatur pro vita illum constitucnis, vel
 alterius cuiuslibet, & pro quatuor aut quinque mille pro milliaro,
 qui an licitus esset semper dubitavi, ratione vilis pretii, quod pro mil-
 liario constituebatur etiamsi persona illa super qua census hic constitu-
 tus erat, esset juvenis, in quo Paulus, Hieronym. in pract. can-
 cell. apostol. sub cap. declaratoria, super proponente, seu vidente in-
 gred. versic. ad materiam contractus, pag. 95. in parvis. dicebat non es-
 se licitum, sed sapere usuram propter modicum pretium respectu ju-
 ventutis eum constituentis, idque examinabat Boerius decis. 44. n. 14.
 & licitos esse tradebat Soto, lib. 6. de just. & jure q. 5. art. 2. in fine,
 & Cov. lib. 3. var. cap. 7. n. 3. & Decius late cont. 123. & communem
 dicit quod valeat Navarro, in commentario de usuris ad finem ma-
 nualis Hispani posito, super cap. 1. 14. quaest. 3. num. 78. ubi & in-
 quit etiam ad 15. aut 16. annos posse censum constitui, dum tamen reddi-
 tus talis census illorum armorum aequivaleat principali summa ipsius
 census, & tandem concludit licitas esse has census emptiones, dum ta-
 men arbitrio boni viri pretium ejus sit justum. Quibus de causis in
 iis censibus, ad vitam nova pragmatica sanctione constitutum est pretium,
 ad assecurandas conscientias ipsorum ementium & vendentium, & tra-
 dita est nova forma in modum sequentem, & secundum eam plures cen-
 sus hujusmodi fuerunt reducti ad taxam dictae pragmatice, cujus tenor
 talis est.

DON Philippe por la gracia de Dios, Rey de Castilla, de Leon,
 de Aragon, de las dos Sicilias, de Jerusalem, de Portugal,
 de Navarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galizia,
 de Mallorca, de Sevilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corce-
 ga, de Murcia, de Jaen, de los Algarves de Algezira, de Gi-
 braltar, de las Islas de Canaria, de las Indias Orientales y Occiden-
 tales, Islas tierra firme del mar Oceano, Archiduque de Austria,
 Duque de Borgoña, de Brabante y Milan, Conde de Abspurg,
 de Flandres, de Tirol, y de Barcelona, señor de Vizcaya y de
 Molina, &c. Al serenissimo principe don Philippe, nuestro muy
 caro,

caro, y muy amado hijo, y à los infantes, prelados, duques,
 marqueses, condes, ricos hombres, priores de las ordenes,
 comendadores, y subcomendadores, y à los del nuestro
 consejo, presidentes, e oydores, de las nuestras audien-
 cias, alcaldes, alguaziles de la nuestra casa y corte, y
 chancillerias, y à todos los corregidores, asistentes, governa-
 dores, alcaldes mayores, y ordinarios, alguaziles merinos, pre-
 vostes y otras qualesquier nuestras justicias, y personas de qual-
 quier estado, preeminencia o dignidad que sean, assi à los que
 agora son, como, à los que serande aqui adelante, y à cada
 uno de vos, salud y gracia. Sepades que por algunas de las peti-
 ciones que nos dieron los procuradores de las cortes, que ulti-
 mamente por nuestro mandado se hizieron y celebraron en esta
 villa de Madrid, que se començaron en primero de Mayo, de
 setenta y nueve, y por otros caminos diferentes, fomos informa-
 do que de los censos de por vida, que de poco tiempo acá se
 han usado mucho en estos nuestrs reynos, se han seguido y si-
 guen grandes inconvenientes en notable daño de ellos, y en
 grave perjuizio y lesion de los que compellidos con necessidad
 los han tomado, assi por lo que toca à la justificacion de los di-
 chos censos, como por lo que toca al beneficio, y bien publico
 de estos reynos, que es ello assi, que como quiera que en las pala-
 bras fueran ser censos de por vida, miradas las obras que hazen y
 à la verdad y substancia, tanto mas aviendose otorgado, no po-
 cos dellos, no solo por una vida sino por dos, y por mas no lo son
 sino otra diferente cosa, por no llegar à lo que se deve tener por
 precio justo dellos, y por otras muchas muy justas consideracio-
 nes, mayormente que muchas vezes se ha dado parte del dinero
 y fuerte principal en plata y en oro labrado contando hechuras
 dello à precios excessivos, y en tapices, y en otras alhajas y joyas
 estimadas, y porque es justo que en esto se ponga moderacion y
 limite, como cosa que tanto importa al servicio de Dios nuestro
 señor, y nuestro, y al bien y beneficio publico. Visto y tratado
 por los del nuestro consejo y con nos consultado, fuè acordado
 que deviamos mandar por esta nuestra carta, la qual queremos
 que aya fuerza de ley y pragmatica, por la qual ordenamos y
 mandamos que de aqui adelante no se puedan fundar, ni otor-
 gar censos de por vida, por dos ni por tres, ni por mas vidas, sino
 que se puedan tomar y constituir por sola una vida, y no por dos
 ni por mas vidas, y que el precio justo de la dichavida se entien-
 da ser y sea à siete mil maravedis el millar, y a este respeto, y
 no à menor precio, y que el dinero capital y fuerte principal con
 Azervedo in Recopilationem. Tom. III. E e e ij que

que se uviere de comprar, y comprare el dicho censo de por vida, no se pueda dar todo ni parte alguna del en plata labrada, ni en oro labrado, ni en tapices, ni en otras alhajas ni joyas estimadas, sino que todo el dinero de la dicha fuerte principal, se aya de pagar, y se pague y cuente al principio todo en dinero de contado, sin intervenir otra cosa que no sea dinero de contado, ni estimacion alguna della, y que el escrivano, ante quien passare el contrato, de fé de la numeracion, y paga de toda la dicha fuerte principal, y las ventas, y contratos des los dichos censos, que en otra manera, y a menor pretio se hizieren, y otorgaren, sean en si ningunos, y de ningun valor, y efecto. Y mandamos que ningun escrivano de estos nuestros reynos de fee, ni haga escritura de los dichos contratos de censos, sino fuere en la manera susodicha, so pena de cinquenta mil maravedis para nuestra camara, y de privacion de su officio. Y en quanto à los censos de por vida, hasta aqui hechos, y otorgados, mandamos que siendo hechos por una vida sola se reduzgan, y los reduzidos por ella à los dichos siete mil maravedis el millar, pero avien dose otorgado por dos vidas, aunque permitimos se queden otorgados por ellas, mandamos que se reduzgan, y los reduzi mos à ocho mil maravedis el millar, y los censos que hasta aqui se hallaren tomados, y otorgados, mas de por dos vidas, man damos se reduzgan todas las vidas, porque se uvieren tomado à dos vidas, solamente, y al precio de los dichos ocho mil marave dis el millar por ellas, à los quales dichos precios, y al respeto de ellos, mandamos se hagan las pagas de lo que corriere de los dichos censos desde el dia de la publicacion de esta nuestra ley, y pragmatica en adelante, quedando como queremos que quede à las personas que han tomado, y fundado los dichos censos, su derecho à salvo, quanto à la injusticia, y ongaño de ellos, en el qual no es nuestra voluntad perjudicarles, ni por esta ley les per judicamos, para que le puedan pedir, y seguir como vieren que les conviene. Lo qual mandamos, guardeys, y cumplays, y executeys, y hagays guardar, cumplir, y executar assi, y segun de suso se con tiene, y declara, y contra el tenor, y forma dello, no vays, ni passeys, ni confintays yr ni passar, aora ni en tiempo alguno, ni por alguna ma nera. Y porque lo susodicho venga à noticia de todos, y ninguno pueda pretender ignorancia, mandamos que esta nuestra carta sea pregonada publicamente en esta nuestra corte, y los unos, ni los otros, no fagades, ni fagan ende al, so pena de la nuestra merced, y de cinquenta mil maravedis para la nuestra camara.

Dada

Dada en Madrid, à treze dias de Julio, de mil y quinientos y ochenta y tres años.

YO EL REY.

El Conde de Barajas. El Licenciado Fuen mayor. El Licen ciado Juan Thomas. El Licenciado Rodrigo Vazquez de Arce. El Doctor don Yñigo de Cardenas capata.

Yo Antonio de Erafo, secretario de su Magestad Catholica la fize escrivir por su mandado.

Registrada, Jorge de Olaal de Vergara Canciller mayor.

Jorge de Olaal de Vergara.

En la villa de Madrid à treze dias del mes de Julio de mil y quinientos y ochenta y tres años delante de palacio, y casa real de su Magestad, y à la puerta de Guadalajara de la dicha villa se publico la dicha pragmatica.

IN LEGEM PRIMAM

que erat 68. Tauri.

Conditiones in contractu census appositae servandae sunt.

SUMMARIUM.

- 1 Censu quid sit remissivo.
- 2 Censu an sint liciti, & ibi que reddant illos injustos, & remissivo conditiones eorum.
- 3 Peremptis bonis censui obligatis an duret cen sus.
- 4 Pretium justum horum censuum quod dicatur.
- 5 Libera redimendi facultas imponenti censum est relinquenda, & an per partes redimi possit.
- 6 Conditiones injustae, non tamen usuariae non an nullant contractum, sed rejiciuntur ab eo.
- 7 Censu constitui non potest super persona, sed super hereditate.
- 8 Censu est onus reale rei super qua assiguitur & sic possessor nulla facta excoessione conveniri potest ad censum ut ibi.
- 9 Bona super quibus censu imponitur, si existunt in alio territorio quam in eo in quo sit contrac tus, debetur gabella ubi bona existunt.
- 10 Censuarium non solvens an incurrat commissi penam, & ibi an quinquagesima & laudem inum sit solvendum.
- 11 Commissum ob non solutionem census ubi locum habet, procedet etiam si unus tantum numerus deficiat.
- 12 Commissum an contra pupillum locum habeat, & ibi forma & modus commissum petendi.
- 13 Pretium census an ab initio contractus emphy Atavedo in Recopilacionem. Tom. III.

reorici debeat adesse ultra redditum omni anno solvendum.

- 14 Emphyteoticus contractus duobus modis fit.
- 15 Pluribus fundis obligatis ad censum aliquem, si alienentur, an quilibet possessor teneatur in solidum pro solutione census.
- 16 Censu praeteritis & non solutus, an teneatur solvere possessor rei hypothecata tali censui.

IBi. Algun censo. Quid sit census & examinat Covar. d. lib. 3. var. cap. 7. in princ. & Navar. in commentario de las usuras super cap. 1. 14. q. 3. n. 76. pag. 39. & Soto de jus. & jure, lib. 6. q. 5. art. 1. col. 3. in princ. & in hoc secundum naturam census potest adaptari definitio, ideo per eos videri potest, & per DD. in locis ordinariis ubi de quolibet censu contractu tractatur, que cum de nomine sunt, missa facimus. Solebat autem olim in controversiam deduci an census ii liciti & essent, necne, ut apparet ex Doctorib. in capit. in civitate, de usur. & Covarruvias ubi supra, num. 2. optime resolventem, & latissime per Tiraquelum libro 1. de retrah. §. 1. gloss. 6. per totam hodie vero non est dubium licitos esse, tum quia inter DD. haec erat Theologorum & Jurisperitorum receptorum sententia & verior in puncto juris, secundum Gregor. Lup. in l. pen. tit. 8. p. 5. tum etiam quia approbati sunt Pontificia constitutione Martini V. anno 1423. & Calix. III. anno 1455. inter extraneas communes sub tit. de emp. & vend. quamvis appositum sit pactum de retrovendendo dictos redditus quoties venditor offerret pretium, quod ab emptore recepit, dum tamen pretium sit justum, nam tria solent istum contractum reddere usurarium. Primo si pactum de retrovendendo est appositum, item immodicitas pretii, & quod pars sit contracta. Ece liij fenerari.

foenerari. Tertio, si non potest redimi intra sex vel septem annos, seu aliud tempus, per textum in capitulo, ad nostram, de emptione & venditione, & per Capolam, de simulatio, cons. Et sic Doctores aliqui plures huic census redimibilis contractui conditiones appoluerunt, affirmantes esse necessarias pro eius justificatione, prout licet videtur ex Miranda, in summa conciliorum post extravag. Martini V. & Calisti III. & Navarros in manuali, capitulo 17. numero 132. cum sequentibus, & latius in dicto commentario de usuris, numero septuagesimo nono cum decem sequentibus, pagina quadragesima, & Covarruv. dicto libro 3. variar. cap. septimo, numero 5. & Soto ubi supra, articulo 2. & alii plures tam nostri quam exteri, & idem Covarruv. dicto libro 3. variar. cap. 9. & 10. & licet Soto, ubi supra & Navar. in dicto commentario, de usuris, numero 82. velint nullam dictarum conditionum esse necessariam ad justificationem horum censuum, nisi solummodo illa iusti pretii, dicendum est etiam esse necessarium ut super re immobili fructifera constituitur, neque super sola persona constitui possit, prout ex ipsorum extravagantibus constat, ubi super bonis suis, dominis, oppidis, terris, &c. & ubi bonis in ipso contractu tunc expressis, & hec est communis opinio, teste Covar. dicto libro 3. variarum cap. 7. n. 5. & Navar. in manuali sine, in dicto commentario de usuris, super cap. 1. 14. quest. 3. numero 83. etiam si ipsemet Covar. ubi supra & Soto, de iusti. & iure dicto libro sexto, questione 5. versiculis. his tamen non obstantibus, in articulo. 1. aliud velit, & per consequens super incertis indistinctisque bonis, nempe super quibuscumque que venditor possidet, seu possidebit, constitui non potest, eo quod obligatio resolveretur in personam, sed fuit bona omnino expellenda & sufficientia pro census constituti solutione, & principalis eius, etiam si Soto, ubi supra aliud velit, & Matienço, hic gloss. 1. numero 5. & practica communis contra eos existit, nam signatur prius bona specialiter & post generaliter sine derogatione generalis & de contra & consequenter esset tenendum, quod si casu fortuito res illa specialiter obligata in totum periret extingueretur census, & si pro parte periret, pro rata periret census & non posset agi contra personam, ut inquit Navarro, ubi supra numero 47. & 88. licet in practica communiter aliud utatur, eo quod agitur contra personam & executatur indistincte, etiam rebus peremptis, ut per Covar. dicto. num. 5. & Soto d. art. 1. & ita apud nos id servari testatur Matien. hic gloss. 1. num. 5. & post hac scripta vidi etiam id tenentem Sala, de usu & conf. c. 11. num. 74. ubi num. 75. hoc significat ideo esse quia adjicitur hypotheca bonorum obligatio etiam personalis & conditio, ut si res pereat vel in alium alienetur personaliter teneatur in solidum, idque fieri posse constituta prius reali hypotheca esset & fundat, & sic hoc ultimum dictum Navar. non admitretur, presertim cum ut dixi motus proprius Pii V. super censibus ex d. c. de cortes supplicacione fiscalis regii sit suspensus & dictam etiam communem opinionem sequitur Gregor. Lup. in l. pen. tit. 9. p. 5. gloss. mag. lim. 1. & Avend. resp. 12. eos referens, Matien. ubi supra. Et quod dicatur iustum & pretium horum censuum redimibilium, ex dictis extravagantibus

colligitur, & desumpserunt DD. maxime Covar. d. c. 9. & 10. & Traq. de reira. tit. 1. §. 1. gloss. 6. n. 1. cum seq. & Soto, & Nava. ubi supra. veruntamen jam in nostro regno hac cessant cum habeamus l. 6. infra isto tit. & lib. iustum pretium determinantem. Item alia conditio scilicet quod sit libera redimendi facultas quocumque tempore in toto vel in parte est necessaria saltem ut non restringatur tempus intra quod non possit redimi, neque apponatur census cum conditione ut intra certum tempus redimendus sit * neque quod si intra certum tempus non redimatur amplius redimi non possit, ut inquit Covarruvias dicto lib. tertio, capitulo octavo, numero septimo in fine, & Soto, di. lib. sexto de iusti. & iur. quest. 5. articulo secundo, col. pen. & Navarro, ubi supra, dicto. num. 79. & Matienço, hic gloss. 5. numero fin. neque restringi facultas redimendi in toto vel in parte potest, sed potius non obstante conditione contraria potest per partes redimi, dum tamen pars redempta non sit ita minima quod non possit statim alteri in censum dari, & ita quod facultas hac restringi non possit tenent supra dicti, & Pizarro in ordinatione census de Guadalupe in parte, in todo & en parte, & Soto, dicto articulo. 3. in fine, & Navarros ubi supra, numero 79. & 85. nisi secundum eum ibi & Soto ubi supra, daretur majus pretium quam quatuordecim mille pro millario ob hunc respectum, ne possit pro parte, sed in totum redimi, nam tunc adimplenda esset hac conditio, veruntamen vel ad petitionem fidejussoris ut extrahatur ad fidejussione census, vel ad petitionem ementis domum accensuatam non certiorato de hoc, compelli possit, ut optime per Castillo, l. 68. Tauri, numero 29. ubi & alium tertium casum ponit ubi compellitur censuaria redimere censum. Alia vero conditio que solent per tabelliones in iis contractibus censuum redimibilium apponi, & si que alia apponantur, que tamen expresse contractum non efficiant usurarium, non annullant contractum, sed pro non appolitis & habentur, ut inquit novissime Olanus, in concordia antinomiarum, littera A, num. 100. & 111. & Covar. libr. 3. variar. cap. 8. numero 7. in fine & facit dictam ejusdem Covar. lib. 1. variar. cap. 9. num. fin. quod ego intelligo, nisi manifeste contractus redderetur usurarius, nam tunc in totum vitaretur. Et ex dictis supra rejecto dictum Olani, ubi supra numero 112. dicentis licite posse apponi pactionem, ut si census intra biennium non solvatur possit exigi quantitas vel pretium pro quo census constitutus est & emptus, nam est contra supra dicta, & quia negari non potest, quin pretium ob hoc diminuat.

Ibi. Sobre su heredad. Hic etiam probatur, censum constitui non posse super persona, sed super hereditate & bonis immobilibus, & super gloss. precedente diximus. Et per consequens census super tali re constitutus est ei affixus, & est onus reale & secundum Velascum, de iure emphy. 8. quest. 32. numer. 15. & Covar. lib. 3. cap. 7. nu. 6. in princ. & sic possessor talis rei conveniri poterit ad censum etiam nulla facta excussione, ut inquit Suarez, l. post. rem. 8. amplia. versic. 7. qual. complades, numero 13. pag. 293. & Velascus, ubi supra, numero 14. ad finem, id tamen licet receptissimum aliquando esset, hodie tamen non ita recipitur, nisi quando venditio limitata sit ad certum

certum fundum & pradium secundum Joan. Garciam in tract. de expensis & meliorari, capitulo 4. numero 44. & 25. iterum declarat, & tradit Ant. Gamma in decisio. Lustra. 145. duplicet tamen mihi illud quod ibi inquit Joan. Garcia, quod indistincte hodie admittitur exceptio excussionis cum videam contrarium practicari, & sic quotidie recognoscere censum super re aliqua impossibilem compelluntur tertii possessores illius rei, etiam si ille qui illum imposuit distissimus sit, rejecta excussionis exceptione, & solvere coguntur. Ex quibus inquit Navarro, relatus per Parlador. cap. 3. verum quotidianum, numero 52. annum redditum inesse pradio tanquam accidens in subiecto, & ex hoc gabella & anni redditus, & sic census deberi gabellario loci illius, ubi bona super quibus census ipse imponitur existunt, & si alibi fiat contractus, vel alibi destinetur solutio, & per consequens ego dico quod si bona existunt in diversis locis, pro rata bonorum gabella debetur gabellario cuiuslibet loci ubi bona obligata sita sunt.

Ibi. Que caya la heredad en comiso y que se guarde de el contrato. Ex his verbis iunctis aliis nostrae legis desumi potest concordia opinionum communium invicem se contrariantium. Quarum prima fuit, quod etiam si quis per mille annos censum non solveret & commisit penam non incurreret censuarius, quam opinionem sic tenuit gloss. in cap. constitutus, de religio. domi. & Soto, de iusti. & iure libro 6. quest. 5. articulo. 1. col. 3. in medio & hanc communem testatur Dec. consil. 138. & Covar. lib. 3. variar. cap. 7. numero 1. & Anto. Gomez, l. 68. Tauri col. 4. illar. 2. Contrariam tamen opinionem etiam in censu communem dixit Bald. consil. 177. num. 6. volu. 3. relatus per Covar. ubi supra. Possunt tamen concordari ex lege nostra ut prima opinio procedat ubi nihil conventum est inter partes super commisso hoc incurriendo ob non solutionem quotannis pensionis, secunda vero quoties super hoc fuit ita conventum, nempe ut si per biennium cessaverit censuarius solvere incidat res censui subiecta in commissum, quas sic ex lege nostra conciliat opinionis doctissimus preceptor meus Orfoc. in l. juris gentium §. quoniam, colum. 808. ff. de pact. numero 48. cum sequentibus. In hac tamen controversia ipse ibidem inquit optime & vere quod non obstante hac concordia, quam veram non esse credit, tenenda est prima opinio, quam ultra supra relatus tenuit Everardus, in loco ubi emphyteus ad censum pag. 153 in parvis, & Afflicis, de cessione So. & Capicibus, decisio 103. numero 5. 6. & 7. ex eo quod nostra lex tantum procedit in censu tantum emphyteosi perpetuo, non vero in alio censu etiam perpetuo non emphyteotico, vel etiam si emphyteotico sit est tamen temporalis, & sic redimibilis & non perpetuus, & in censu emphyteosi perpetuo mitum non est si lex nostra intelligatur, & non alio, cum res ipsa censui tali subiecta revertatur ad suam naturam, & sic ad dominum cuius erat, & in qua ipsemet dñs vel successor ejus retinebat dominium directum, non sic in eo, cuius res censui subiecta, nuncquam fuit, & sic utriusque auditoris benigna interpretatio esse admissum & in id frequentiores consuevit & hoc iure uti testatur Orfocius, ubi supra, & ibi legi nostrae satisfacit, & testatur idem Covarruv. dicto. cap. 7. numero 1. ad fi. & Olanus in concordia

antinomiarum, littera A. numero 97. & post hac concivis noster Doctor Gutierrez canonicus iure optimo Civitatis Ecclesie, in suo tract. de juram. consil. 1. parte capitulo 31. numero 10. reprobat & bene Mexiam dicentem legem nostram in censu emphyteotico redimibili procedere, nam si redimibilis est census, jam in emptorem utile & directum dominium fuit translatum, & penes dominum antiquum solum jus percipiendi censum remanet, ergo nimirum si tunc idem dicendum sit ac si census ipse non emphyteoticus, sed resolutivus & ordinarius esset, qui quotidie celebratur, & idem quoad quinquagesimam & laudemium dicendum erit, quod in commissio dictum est, secundum Gutier. ubi supra, & voluit Matienço, hic gloss. per in fin. & quamvis legi nostrae congrue responderi non possit, sufficit dicere sic longavo usu & interpretatione tribunalium omnium tam superiorum quam inferiorum declaratum esse, quicquid velit dicere Joannes Garcia de expensis, & meliorationibus, capite 9. numero 64. se nescire an lex nostra, ita indistincte apud suprema tribunalia recipiatur, Idque adeo verum quod etiam fit in contractu scripturae census non emphyteotici dicitur, quod illius domus vel fundi super qua dominus census imponit dominium utile & directum transferatur in emptorem cum quibuscumque clausulis & cautelis, adhuc non fit locus commissio, prout & ultra dictos Doctores tenet Avenda. responso 12. num. 1. cum pluribus sequentibus, cum potius verba hac ex ignorantiis tabellionum, quam ex voluntate partium & contrahentium inscribantur, que quidem naturam census alterare non possunt, imo & secundum Capitulum ubi supra virtute illius clausulae & alterius scilicet quod nisi consensu domini res illa alienari non possit nisi domino census requisito, adhuc tunc si alienetur sine consensu domini valida erit alienatio, nisi adesse clausula annullativa contrarie venditionis ut alibi diximus, quod si hoc ita est, quanto magis vera erunt & sequenda in iudicatio & consulendo, que supra dicta sunt, de commissio & de quinquagesima, & laudemio, & voluit glossa aceso, in l. penulti. titulo 8. parvia 5. & sic verba nostri text. sobre su heredad referenda sunt ad illum, qui hereditatem ipsam, & sic fundum ad censum emphyteosim perpetuum alicui tradit, & sequentia verba ad hunc censum trahenda sunt, & sic est tenendum intrepide.

Ibi. En comiso. Idque commissum ubi locum habet & practicatur, practicabitur etiam si unus tantum & numerus deficiat, secundum Avenda. 11. cap. 18. pratorum num. 4. versiculo & quando cum tribus sequentibus lib. 1. sed an contra pupillum commissum & locum habebit, videndus est Guido P. de cessione Delphin. 435. & 434. ubi delectis quatuor requisita necessaria, ut commissum locum habeat, ponitque modum, & formam, commissum petendi, de quo & per Jaf. in l. iux. num. 48. & 49. & in l. in emphyteoticis numero 21. C. de iure emphy. Sed est optimum & singulare dubium, num in censu emphyteotico ab initio contractus debet adesse & pretium aliquod ultra redditis omni anno solvendo, in quo aliqui dicunt communem esse quod sic & probari videtur per l. 69. titulo 18. parvia 3. dum describendo emphyteosis scripturam dicit, por raras Maravellis, & ibi glossa pro hac eam conside-

derat opinione. Alii tamen contrariam etiam communem dicunt, imo quod non requiritur pretium in initio contractus, & hanc dicit communem gloss. illa, *por tanto dicta l. 69. & ea gloss. magna in principio in l. penulti. titulo 8. partita 5.* per text. *ibi* describentem requisita contractus emphyteutici, & tamen hoc non considerat, & hanc tenendam & communem esse asserit Oroscius, *ubi supra col. 808. in principio.* ubi has communes contrarias refert, licet, dictam l. 69. non consideres pro prima opinione, sed tenendo secundam quae intrepide tenenda est, non obstat illa l. 69. quia ut *ibi* advertit gloss. illa *por tanto* duobus modis fit contractus emphyteoticus. Primo quod datur aliqui nummi quolibet anno pro reddito, & insuper aliqui denarii à principio contractus. Secundo quod nulli datur nummi à principio sed tantum quod omni anno datur tot redditus, & in primo casu loquitur illa lex 69. ita ut non excludat secundam casum, neque inducat esse necessarium nummos à seculo ultra redditus quotannis, sed providit tantum de forma scripturae conficiende quoties ultra redditus annuus quæ præcipuum pecunie est solvendum in principio contractus, & sic utraque opinio potest esse vera in suo casu, non tamen ut de essentia contractus emphyteotici requiratur pretium ab initio contractus dari ultra annuos redditus, nam non requiritur, & sic utramque formam hujus census emphyteotici descripsit Cov. d. lib. 3. var. c. 7. num. 1. in medio, sed adest nunc optima questio de qua in practica quotidie disputatio habetur, & nunc hoc, nunc aliud determinatur, nam scilicet, si census quilibet super tribus aut pluribus fundis rebuque aliis immobilibus constituitur, quas quidem res censuarius donavit, vendidit, vel alienavit in plures ac divisa personas, vel divisim heredes, censuarii hujus inter se eas dividendo habuerunt, quo casu fundi ipsi cum ipsa hypotheca transierunt & transire debent etiam si ad diabolum transcant, secundum Alfi. d. decis. 95. tenenturque possessores horum fundorum recognoscere censum illum super eis impositum secundum Guid. Papæ, decis. 42. imo & inquit Boer. decis. 295. num. 17. quod in hypothecis perpetuo duratur ubi res est obligata & hypotheca specialiter & expressè subjecta, & ubi hypotheca est principalis, & personalis obligatio accessoria, potest in ea procedi executive, neque ulla requiritur excussio, ut in *in hoc titulo* dictam remanet, nunc, inquam, est questio, an quilibet possessor dictorum fundorum pro solutione dicti census * & ejus securitate obligatorum si reconvenitur pro recognitione census seu ejus solutione tenebitur quilibet possessor in solidum recognoscere seu solvere, an vero pro rata tantam valoris bonorum à se possessorum, in qua questione, in consilio Neapolitano, decisum fuit, quod in solidum teneantur, non vero pro parte vel rata, secundum Matth. Alfi. d. decis. 153. *per totum* & Gometium Leon. *in centuria in formationem juris, cap. 7. loquentes in nostro casu,* & Ferrata. *in practica, in forma libelli, iure sponsu libel. in abbi. hypoth. gloss. exceptionem excussionis, versu. sed nunquid plures possessores,* & hanc veritatem, & secundum eam pronuntiatum esse asserit

Cova. *dict. lib. 3. varia. cap. 7. numero fin. & Velasco de iure emp. questione 32. numer. 15.* nam hypotheca individua est, secundum eos, & eundem Alfi. d. decis. 213. & Suarez *l. post rem, 1. l. qm. l. regia num. 14. pagi. 293.* licet de equitate aliud esset faciendum, ut per Covar. *ubi supra*, sed cum hanc equitatem scriptam non reperimus, rigor dictus est sequendus. Sed an & census præteritus & non solutus tenebitur particularis possessor per rehy thepocatae solvere, tradit optime Alfi. d. decis. 95. *per totum*, & hæc pro hac lege sufficiant, quam in censu emphyteotico perpetuo practica rideo, cetera per Doctores hic & in aliis locis ordinariis videbuntur.

IN LEGEM SECUNDAM,

Imponentes census & tributa super rebus suis tenentur sub nostri text. pena declarare si quem alium censum constitutum super re illa antea habebant.

SUMMARIUM.

- 1 Censum annuum est veluti quedam servitium, ubi declaratur.
- 2 Bonorum generaliter obligatorum etiam si partem vendam non incido in criminis stellionatus penam, & num. 4.
- 3 Si vendidero tibi rem ut francam & liberam que pro solutione dotis generalis obligatione est obligata, non potes contra me agere si alia bona habeo unde dos solvatur.

Ibi. *Que pusiere censo.* Idem observandum esse in vendente rem tributariam disponit text. in l. 63. *titulo 5. partita 5.* ubi talis venditio nulla declaratur, & quod per venditorem solvantur omnia damna inde provenientia, & quod pretium reddat imo, & tunc non solum pretium quod dedit sed & quod nunc valet ipsa domus reddere tenetur venditor domus tributaria, secundum Alfi. d. decis. Neapol. 278. n. 3. que tamen pena in casu dicta l. *partitatum* locum habebit, non vero in casu nostri text. ubi non ipsa domus venditur, sed imponitur census super re alteri censui obligata, nam tunc legis nostra locum habet. Habet tamen unum singulare notare quod licet census annuus super re impositus sit veluti quedam servitium ut inquit Meneses, in l. *predia num. 11. in fine C. de fideicom.* id tamen intelligerem quoties specialiter super re illa esset constitutus, secus vero si generaliter, & ex speciali sufficienter cautum est censuario, nam licet crimen stellionatus committatur quoties rem alteri obligatam & hypothecatam vendit quis alteri dolose & non certiorando eum de hypotheca & obligatione, ut l. *ff. de crimine stellionatus* & l. *C. eo. tit. id tamen verum est & procedit,* quando hypotheca illa & obligatio est specialis, secus vero si generalis, nam tunc etiam si duobus eam obligaverit non incidit in penam si esset enim aliter tollere commercium, præsertim si utriusque sufficiat res illa, ita tenet solus Anton. in d. l. *C. de crimine stellionatus.* relatus per Antonium Gomez tom. 3. *capit. 7. colum. 1.* ubi cum dicta declaratione scilicet, si res illa est utriusque sufficiens sequitur eam, & pro hoc considerat text. in l. 7. *partita 7. sic & si vendo tibi rem aliquam francam & liberam, que pro solutione dotis uxoris meæ obligata est, si habeo alia bona unde dos solvatur*

tur non poteris agere contra me, secundum Alfi. d. decisio 241. numero 5. Ex quo ad census inferri potest, scilicet, quod si pro solutione census & ejus securitate specialiter tibi rem obligavi, & generaliter omnia alia mea bona, licet vendam alicui tertio aliquam ex dictis meis rebus generaliter obligavi, non poteris emptor agere contra me ex eo quod esset res illa alteri obligata, neque tu contra me, eo quod eam vendiderim si ex re specialiter tibi pro censu obligata satis fieri potest, pro quo novissime considero l. 37. *titulo 13. partita 5.* aliter enim orientur infinitæ lites, quia vix potest reperiri venditor, qui in aliquo contractu non obligaverit bona sua, ut in simili inquit Fano, *de pignoriibus 1. membro 5. partis, numero 28. ad finem folio 97. in parvis,* & sic vidi sententiam Cancellarie Vincianæ, ubi liber pronuntiabatur quidam venditor, qui ex rebus censui cuidam generaliter obligatis, unam vendidit, & actum fuit per emptorem nostri text. remedio, & fuit exclusus, & per consequens lex nostra omnino intelligenda est quoties super re specialiter censui supposita & obligata, alius deinde novus census specialiter etiam constituitur, & ex verbis nostri text. meo videri clarissime insinuat, *ibi o sobre sus casas, heredades, o posesiones que tengan atributos ados, jandis verbis sequentibus.*

IN LEGEM TERTIAM.

In qualibet civitate & populo liber unus constituitur, ubi omnes census inscribantur, sub nostri text. pena.

SUMMARIUM.

- 1 Emptor census emere videtur res super quibus imponitur, & brevi manu venditori reddere, ut super ea census fundetur.
- 2 Ad privilegium de Antona Garcia.

Estque salubris, & conveniens dispositio si servaretur, nunquam tamen vidi practitari neque admitti ejus dispositionem, licet quamplures adfuerint lites censuum plurium super eisdem bonis impositorum. sed id fortassis, quia non est in iudicio deductum, quod si deduceretur, fortassis non toleraretur.

Ibi. *Las casas y heredades que compran.* Ex iis verbis colligit Matienço hic in gloss. 1. quod emptor census videtur emere domos vel possessionem, super qua census imponitur, & per consequens brevi manu eam reddere venditori, ut super ea census fundetur, & pensio imponatur, argum. text. *cum materia l. singularia ff. si cer. per. & ita intellexit l. 1. supra eo. Anto. Gom. l. 68. Tauri nu. 2. versu. ex quibus ego infero* & id inquit Matienço constare ex lege nostra, quæ in principio loquitur de emptore census, vel tributi, & deinde dicit, quod iste emptor census emit domum, vel possessionem, super qua census imponitur, mihi tamen salva ejus pace, quod non videtur probare legem nostram, nam in principio inquit lites excusari, si emptores census sciant census, quos domus & possessiones habent ab eis emptos, ita quod distinguit lex nostra emptores possessionum ab emptoribus censuum, ita quod cito de emptoribus & dnis censuum, emptoribus in recopilationem. Tom. III.

tores alii domorum & possessionum super quibus fundari sunt census se abstinere ab emendis possessionibus illis, & sic lex nostra non probat assumptum Matiençi. licet assumptum verum reputo. Ex quo quidem in facti contingentia defendi à solutione gabellæ quædam ex privilegiatis privilegio de Antona Garcia in l. 3. *titulo 18. infra lib. 9.* infero, nam cum *ibi* dicitur. *Que se escusen de alcavala de lo que vendieren de sus crianças y labranças,* Contingit enim quod unus ex istis sic privilegiatis plures hereditates & fundos fructiferos habeat, quos quidem suis bobus & famulis cultivabat, & ex fructibus illorum sese alebat & familiam; necessitate tamen coactus super fundis illis censum impositum, gabellarii vero petebant ab eo gabellam census illius, ipse vero negabat debere eam ex dicto privilegio, & quia sicut si fundos à radice vendidisset, eam non debebat gabellam, quia erant, *de sus crianças y labranças,* sic & neque de censu, quia tantum minus in proprietate & usufructu fundorum illorum habeat quantum census principalis & pensiones ejus erant valoris & pensionis, & omnino illud venditum erat in effectu emptori census, cum census constituto emptio sit, & ex his, & aliis fuit absolutus à solutione gabellæ una sententia & statim gabellarii deliterunt à lite, & dictum assumptum Matiençi, & text. noster, secundum quod ipse eum considerat plurimum ad hoc operatur.

IN LEGES QUARTAM & QUINTAM.

Nullus census al quitar in pane & vino & similibus speciebus neque aliter quam in pecunia constituitur, neque huic legi renuntiari possit, sed omnimodo sub pena de qua hic servetur.

SUMMARIUM.

- 1 Ratio dubitandi nostre legis & n. 2.
- 2 Lex nostra an in censibus perpetuis locum habeat.
- 3 Lex penalis extendenda est ex identitate rationis.
- 4 Lex penalis extendenda est ex identitate rationis.
- 5 Lex penalis redundans in favorem publicum extendenda est.
- 6 Legi prohibitiva renuntiari non potest.
- 7 Publica utilitatis favore statutum renuntiari non potest, ubi neque juramentum in contrarium obligat, ut *ibi*.
- 8 Recipiens censum contra legis nostre dispositionem an sit tutus in conscientia.
- 9 Fraus legi quomodo fit.

Ibi. *Tributor al quitar.* Iustam esse hanc dispositionem testatur Soto. *lib. 6. de Justicia, & Jure questione 5. articulo. 2.* sed pro ratione dubitandi oppono ex eo, quod qui hunc al quitar contractum improbabant, eo movebantur, quod primus & proprius pecunie usus sit, ut per eam cetera res alimententur, non ut ea sit sui ipsius æstimatio l. *ff. de bon. emp. s. pretium, & s. item pretium, inst. de emp. & ven. Arist. lib. 1. Polit. capit. 6. & lib. 5. ethicorum cap. 5. Plinius lib. 33. nat. hist. capit. 1.* & sic videtur minus licere emere annuos redditus pecunia solvendo, & sic pecuniam alia pecunia æstimare, & pecuniam pecunia emere, quam oleum, vinum & alia similia quotannis præstanda pecunia emere, & hoc fundamentum, & ratione movetur Doct. emptionem annuorum red-

ditum improbant, ut videre licet ex Covar. lib. 3. vari. c. 7. num. 2. in principio. Sed pro ratione decidendi ꝛ dicendum est, ideo legem nostram improbare census hos annuos al quitar imponi & emi vini & olei & similitum, non ex eo quod non liceat in pecunia emi, nam id licet, ut diximus in l. 1. supra eod. pecunia emi potest alia pecunia in vim census præstanda, sicut & licet calcem cum gladio vel alia re, secundum Aristot. lib. 1. poli. cap. 6. & 7. & Divum Thom. de regimine principum lib. 2. c. 14. Cajeta. de cambiis. cap. 5. Sylvest. verbo usura. 4. q. 2. & 3. sed ideo, in præsentem in iis speciebus vini & olei & similitum prohibetur census imponi, quia faciliter potest in pretio veador fraudari, atque ideo improbat in posterum emi similes census, & emptos reduci ad pecuniam jubetur, cum hujus contractus censuales al quitar justitiam præcipua est justum pretium, ut l. 1. supra eodem diximus, & ideo justa est nostræ legis decisio: quæ an in censibus perpetuis locum habeat ꝛ dubitabile est, eo quod lex nostra in censibus al quitar loquitur, & cum sit pœnalis, non est extendenda, præsertim cum geminative text. noster loquatur in eis, & geminatio arguit deliberatam dispositionem, & mentem disponentis ut in aliis quam expressis non procedat dispositio, & lex, e-go tamen salvo semper saniori consilio idem in perpetuis censibus dicerem, cum major ratio in eis militet, ut pote, quia major occasio decipiendi in pretio venditorum datur ubi majus debet esse pretium, quam in censu al quitar, & ad simile legis recurrendum est, quando aliud non habemus, ut per Everar. à ratione legis larga & ampla ad extensionem ipsius, vers. quarto casu prin. ubi pagina 297. in princ. ita in simili tenet, & ex identitate rationis ꝛ etiam lex pœnalis extenditur & procedit in aliis casibus quam expressis, in quibus ratio legis locum habet, ut inquit gloss. in certis, vers. sed nunquid in e. in electionibus, de electi. in 6. & quia lex nostra redundat in favorem publicum, & in tali casu etiam ꝛ pœnalis, & odiosa sit, extenditur, secundum gloss. verbo alios, in e. sciant cuncti, de electi. in 6. Hippoli. in præf. §. diligenter. nu. 130. ex Bart. in l. quer. modum num. 4. C. de agricol. & censu. libro undecimo. Abb. in cap. nihil num. 9. de electi.

In lege quinta. ibi renunciar, quod fieri non potest, tum quia est lex prohibitiva, cui non renunciat ꝛ ex gloss. l. 1. in fin. C. ne sudej. dor. den. & ibi omnes ita tenent, & quia ubi vertitur publicæ utilitas, statutum in favorem publicæ ꝛ utilitatis non potest renunciari, neque juramentum in contrarium obligat, secundum Alexan. l. 1. col. 3. in princ. ff. solu. matr. & bene facit e. si diligenter de foro comp. quæ ad hoc fit in proposito nostræ legis tenens refert Castillo. l. 68. Taur. numer. 29. ubi, & querit an positum quod posset debitor recuperare frumentum, oleum & vinum, & noluit sit tutus ꝛ in conscientia illud recipiens.

Ibi. Fraudar. Quomodo fiat fraus legi, Bald. & Doct. in l. non dubium C. de legib. & text. & gloss. & Doct. maximè Oroscius in l. contra legem, cum sequentibus ff. de legibus.

IN LEGEM SEXTAM.

Anni redditus minori pretio quam quatuordecim mille pro milliario non sunt constituendi sub

nostra legis pena, & constitui ad hunc numerum sunt reducendi.

SUMMARIUM.

- 1 Pretium constitutum in presenti pro censibus noviter constitutis vendendis censetur constitui, non vero si vendantur tam constituti.
- 2 Fructus rei vendite non pro rata, sed toto tempore debentur & sic census venditus pacisci potest quod pro toto anno emptor eorum eos capiat, etiamsi jam incepto anno emptio eorum fiat.
- 3 Lex nostra in censibus al quitar non vero in emphyteuticariis loquitur.
- 4 Lex nostra est omnino in conscientia servanda.
- 5 Censu al quitar ad respectum viginti pro milliario adstantur.
- 6 Lex nostra processit ad asserendas conscientias.
- 7 Rex quotiescunque per legem suam generalem tertio alicui præjudicaverit, non tenetur abhibere bonum cambium.

Ibi. Justicia, y justificacion de semejantes contrato, y censos. Quæ quidem justicia & justitiam in justo pretio consistit, ut diximus in l. 1. supra isto li. & ideo l. nostra tassat ac moderatur census hos, & pretium eorum.

Ibi. Vender ni imponer ni constitui. Geminatio hæc videtur multum operari prout in jure multa operatur, & sic in proposito nostrum producat ex verbis iis effectus, ex quo intelligamus tantum loqui in censibus de novo ꝛ constituendis, vel ad reducendum constitutis ad pretium nostræ legis, non vero loquatur neque procedat in censibus jam constitutis respectu pretii quatuordecim mille pro milliario, qui quidem si per dominum eorum vendantur, emi poterunt pro minori pretio horum quatuordecim mille, sicut potest emi palium aut liber unus minori pretio quam emptus sit, ut in proposito nostræ legis tenuit Navarro in cap. 28. Hispano, in additione ad ca. 2. num. 82. fol. 55. in parvis. & hanc etiam opinionem novissime secutus est Olanus, in concordia Antinomiarum, littera A. num. 113. cum tribus sequentibus. Contrarium tamen tenuit Medina, in summa sua, fol. 146. pagina secunda, in parvis, nisi secundum eum ibi census ille esset diminutus, vel quia debitor esset homo fallitus, & rixosus & bona super quibus erat constitutus essent deperditæ, & in effectu istam eandem conclusionem tenuit ipsemet Navarrus, in manuali Latino d. c. 2. 3. n. 9. in fine, dicens ita tenere nunc propter motum proprium Pii V. De los censos, cum ipse motus proprius nihil super pretio disponderet, sed quia vidit hanc esse veram opinionem, nam cum lex nostra censibus iis al quitar pretium justum constituerit, nullo modo est id diminuendum si vendatur à principio, si jam constitutus, cum in conscientia nemini liceat in uno nummo alium damnificare, nisi ut dixi census ipse sit male securus, & ita ego hanc sequor, & legis nostræ ratio cum in omnibus locum habeat, non obstat huic opinioni, & sic quamvis in c. 91. curiarum de Madrid anno 1573. fuit petita declaratio super hoc ob diversas opiniones tam juristarum quam theologorum, nihil provisum fuit, sed tantum responsum quod domini de consilio

consilio super hoc inter se disputarent, & regem ac dominum nostrum consulenter, ut ipse provideret id quod conveniret. Est tamen advertendum quod inquit Covar. lib. 1. variar. cap. 15. num. 2. quod cum fructus rei venditæ, secundum eum ibi non pro rata, sed pro toto tempore debentur anni, quod si in medio anni vendis mihi ꝛ censum jam constitutum potero pacisci, quod fructus totius illius anni mihi pertineant, & est optimum verbum si verum esset.

Ibi. Censos. De redimibilibus, & sic de censibus venditis, & impositis per aliquem in pecunia numerata super rebus suis loquitur lex nostra, non vero in §. emphyteuticariis, secundum Mexiam in pragm. panis conclus. 6. num. 130. quicquid velit Olanus in concordia Antinomiarum, littera A. n. 107. & per consequens motus proprius Pii V. de censibus, non habebit locum in emphyteoticis, in aliis tamen censibus perpetuis, qui non essent emphyteotici, lex nostra locum habet, ut super ea supra remanet dictum.

Ibi. A menor precio de a razón de catorze mil el millar. Justa fuit ejus dispositio, nam ante eam minoribus multum pretiis census ii constituebantur, quod erat iniquum & injustum, & per consequens lex nostra est omnino in conscientia per omnes observanda, ꝛ prout ad eam inquit Navarro, in dict. c. 28. manualis in glossis supra proximis per me allegatus. Et sic jam non est quid disputetur de justo pretio horum censuum, prout antea disputabatur per DD. per me allegatos in l. 1. supra eodem, & per Tiraquel. de urroque vet. titulo 1. §. 1. gloss. 6. numero 16. & 17. cam sequentibus, ubi inquit ꝛ quod ad respectum viginti pro milliario dabantur ii census, relatum per Villalobos, in exarario littera A. num. 353. ubi ex Bertrando cons. 218. num. 6. lib. 3. communem hanc dicebat, ex lege tamen nostra jam est pretium determinatum, ita ut dubitationi nullus locus relinquatur. Et in censibus ad vitam constitutis an idem sit, supra in hoc titulo diximus & inferimus novam legem & pragmaticam pretium iis censibus de por vida constituentem.

Ibi. Mandamos que sean reducidos. Sed nonne princeps, & rex circa dominium auferendum subditis suis bonorum suorum de jure impotens reputatur ex dictis per nos, l. 1. titul. 1. lib. 4. supra, & in pluribus aliis locis, quomodo ergo potuit in præsentem jus queritum diminui, & reduci ad minores redditus, & dicendum est quod propter bonum commune & publicum id factum fuit, & ad asserendas ꝛ conscientias, quæ in minimis pretiis constitutis periclitabantur, ut ad eam considerat Mexia, in dicta pragmatica taxa panis, conclus. 6. numero 80. folio 110. & hæc fuit principalis ratio dispositionis nostræ legis, & tunc non tenetur rex solvere bonum cambium ꝛ eo quod per legem nostram generalem id fit, ut late probat Parisius consil. 1. num. 46. lib. 1. & Dec. in c. qua in Ecclesiarium 21. de consuet. Matienço in suo dialogo relas. 4. p. cap. 12. n. 3. & hic in gloss. fin.

IN LEGES SEPTIMAM & NONAM.

Sensus perpetui in pane, & vino, & aliis speciebus constituti in locis in præsentem lege designatis, reducendi sunt ad formam redimibilem, & ad quantitate in Recopilationem. Tom. III.

ritatem eorum, secundum quod lex nostra disponit, & idem in censibus vitalitiis disponitur in lege nona, infra eo.

SUMMARIUM.

- 1 An dispositio hujus legis habeat locum in censibus perpetuis, vitalitiis & aliis bene intelligitur cum ampliacionibus & limitationibus de quibus hic n. 2. & 3. Et quomodo fraus & dolus in isto contractu intelligitur. n. 4.

Ibi. Alo proveedo por la ley 4. deste titulo. Ubi diximus aliqua & inter ea dubitavimus, an lex illa haberet locum in censibus perpetuis, & tunc quod sic, & nunc vides legem istam per dicta mea opinione facere: ꝛ nam licet lex nostra loquatur in aliis, idem tamen dicendum est in locis, ubi militat eadem ratio, ex dictis per nos in rubric. tit. 4. lib. 3. supra, imo & plus probat lex nostra, scilicet, quod etiam si constituantur in perpetuum, nihilominus redimibiles censendi sunt, quasi perpetuitas hæc in fraudem dispositionis dictæ legis 4. supra eo, constituta sit: nam cum pro constitutione horum censuum pecunie darentur, præsumendum est perpetuitatem in fraudem dictæ legis quartæ constituti: & ideo nihil prodesset debet, sed obesse potius; ꝛ in censum emphyteoticis, scilicet, cum res aliqua immobilis datur in censum emphyteoticum non habebit locum lex nostra: quia differunt multum ab iis censibus, sub pecunie præstatione constitutis, prout post hæc scripta vidi assertum in proposito d. l. 4. sup. eo. per Fel. in tract. de censibus libro secundo cap. 1. n. 42.

Ibi. Sobre el engano, o iniquidad deste contrato ꝛ Nam licet visus sit licitus Co. in lib. 3. c. 10. n. 3. Francigeno tamen in tract. de usuris. quest. 21. n. 21. f. relato per Anton. Gomez in tract. de censibus, postea post expositionem Bullæ Cruciata. cap. 2. num. 8. aliud visum est, & per leges nostras hic & in d. l. 4. supra eo. est explicatum, & idem in censibus vitalitiis in d. l. 9. infra eodem statutum est.

IN LEGEM OCTAVAM.

Pretium justum censibus vitalitiis per legem nostram constituitur novissime.

SUMMARIUM.

- 1 Assignatur census vitalitii pretium justum.
- 2 An pretium census debeat esse in pecunia numerata, vel in alia specie sufficiens.
- 3 Contractus census est nullus momentis, si in pecunia numerata non constituitur.

Ibi. Que el precio justo. In rubr. istius tituli dabitur super justificatione horum censuum vitalitiorum, ob parvitatem pretii pro eo constitui soliti, & cum in hac permanerem dubitatione, & desiderarem legem pretium eis constituentem, prodiit in lucem lex nostra justa & rationalis: nam ante eam, ita vilia pretia constituebantur pro una, duabus & tribus vitis, quod me reprimebant super eorum justificatione & pretio justo consilium præbere, & quando à me petebatur consulebam non emi, nisi justo pretio ha-

bitio respectu annorum, ac vite illius super cuius vita constituebatur.

- 1 Ibi *Todo el dinero de contado*. Et sic non sufficit in alio, quam in pecunia numerata pretium solvi: nam licet pecunie appellatione res omnes significantur, ex l. pecunia ff. de verb. sig. l. quero ff. de jur. dot. l. pen. C. de const. pec. Tamen quando dicitur in pecunia solutio numerata, debet in pecunia fieri: & non in alia forma, aut specie. l. si quis ff. de re jud. Numerate enim pecuniam est computando presentem dare pecuniam l. offic. ibi pecuniam que ex pretio redacta est ei numerari. ff. famil. erc. l. cum in d. bitum impuberis nomine tutor numeraverit; impuberis conditio est. ff. de cond. ind. l. si ff. de cond. sine caus. l. 3. in fin. ff. de in rem ver. Reb. in l. & sibi viden. 203. §. numeraverit. in fin. ff. de verb. sig. pag. 905. in princ. & ideo dixit text. nos. *Dinero de contado*. Et quia quoties in lege, vel statuto fit mentio de pecunia numerata, debet in numeris solutio fieri. l. si ventri in fin. ff. de priv. cred. & ita in statutis, & dispositionibus debet proprie, & strictè intelligi, secundum Reb. in d. l. pecunie. 4. ff. de ver. sig. pag. 51. versicul. ad hoc, & id clarius colligitur ex lege nostra, cum excluderit in verbis precedentibus fieri solutionem horum censuum vitalium in argentea, vel aurea materia laborata, vel in suppellectibus, & aliis altimatis rebus, & in verbis seq. ibi. *Sin intervenit vera cosa que no sea dinero de contado*. Et sic presente pecunia in prin. contractus, ut denotant illa verba, *Y quente al principio*. Pecunia enim presens est, que ad manum est, ex l. cum hi. §. causa. ff. de transact. tradit. Rebus. d. pag. 51. ver. pecunia presens. Ex quibus infero, quod ut contractus censuales valeat, debet omnino pecunia numerari in prin. contractus, & tabellio fidem de hoc facere, neque sufficeret probare pro validatione pecuniam antea verè debitam, licet nec judicaretur contractus usurarius, vel illicitus bene sufficeret circa census alios, secundum Salazar, de usu. & consuet. c. 8. num. 45. c. 7. sed non parum. & novissimè Lud. à Carbone, de restit. qua. 58. pag. 398. in parvis. & Ant. Gom. in d. tract. de cens. c. 3. in 4. cond. n. 15. cum seq. non tamen quoad validitatem census vitalitii, nam quoad hoc nullus erit si non constituitur in pecunia numerata * & presentis solum esse justum pretium, eo quod lex nostra si aliter fiant eos reprobat & invalidat: inquit tamen ibidem ipse Ant. Gom. num. 12. vers. 1. ut procedat, quod lex nostra similis pecuniam numeratam requirens in contractu censuali, prout requiritur motu proprio Pii V. super censibus, habet locum in censu noviter constituto, secus in antea creato, nam iste poterit emi, quamvis pretium non appareat in pecunia numerata, prout in expresso asserit Mag. J. Lopez in suo instruct. negotiorum. libro primo c. 57. vers. in contrarium est pag. 227. quod verum tenio: dum tamen probetur pretium justum esse solum respectu ætatis & salutis illius super cuius vita constitutus erat, non tamen si in justo pretio, ex dictis per nos in l. fin. num. 1. in hoc titulo. 15. de lege 9. in lege septima juris eod. dictam est.

IN LEGEM DECIMAM.

Motus proprius Pii V. disponens census redimibi-

les esse imponendas & consignandas in pecunia numerata in iis Regnis non est receptus, sed potius ab eo supplicatum per Regium fiscoalem.

SUMMARIUM.

- 1 An proprius Motus Pii V. super creatione census sit in Hispania in viridi observantia.
- 2 Intelliguntur extravagantes Martini, & Calixti.
- 3 Contractus census redimibilis est vera emptio & venditio, & quomodo hoc intelligatur.
- 4 Non requiritur pecunia numerata, ubi non observatur proprius Motus Pii V. in contractu censu.

Ibi. Con dineros de presente. Sed nonne idem per Extravagan. Martini Quinti in communibus, sub tit. de empta. & vend. statutum erat, ibi, ipsi venditori tunc integraliter in pecunia numerata solvi consuetave: ponderando dictionem illam, *tunc*, & sic tempore contractus ipsi venditori solvebatur numerata pecunia: dictio enim illa, *tunc* ita videbatur demonstrare, neque obstat videbatur responsio Soti infra allegandi dicentis, quod licet in narratione Martinus Quintus hæc apponit verba, non tamen in approbatione, & decisione posuit: non inquam obstat hæc responsio, quoniam proæmium, & supplicatio id continens videtur idem continere in responsione, & decisione, eò quod decisio secundum supplicationem intelligitur, & talia sunt disposita, qualia narratia demonstrat, referentque inest in relato cum omnibus suis clausulis, & conditionibus: & quia in decisione Mar. ib. meminit de dictis in præfatione, & ad dictam formam contractus se retulit, & sic etiam de numeratione pecunie videtur in approbatione meminisse: Item quia dictio illa, *tunc*, adjecta verbis illis sequentibus, integraliter in pecunia numerata solvi consueverat, denotat extremitatem temporis & casus, & ad expressa videtur restringere dispositionem l. 4. §. fin. ff. de cond. & dem. l. huiusmodi, ff. de verb. oblig. not. Decius respons. 1. n. 23. & 24. vol. 1. importatque conditionem, ut non secuto eo casu, vel illis casibus, quos repetunt ipse dictiones, dispositio locum non habeat, ut pulchrè per Aret. in l. si quis ante n. 3. col. 3. vers. præterea, ff. de acq. pos. & eo relato, idem Decianus resp. 9. n. 40. eo. vol. 1. & iterum in cons. 64. n. 8. vol. 2. Ex quibus hanc conditionem necessariam pro hujus census redimibilis justificatione esse tenuit Franciscus ille, in tract. de usu. num. 355. quem refert Anton. Gom. in tract. de censib. n. 12. postea post explanationem Bullæ Cruciatæ, & Michael de Palacios lib. 4. praxis Theolog. contr. cap. 6. p. 309. col. 2. & pag. 310. col. 1. & eo relato novissimè Felicianus in tract. de censibus l. 1. c. 8. num. 11. & 12. & Magist. Lopez in suo instruct. negotiorum. lib. 1. cap. 59. vers. præterea licet. cum seqq. pag. 232. & Virginius de Boccacis in tract. usi postea, c. 18. de censibus, n. 21. 56. & 57. Igitur lex nostra male constituta videtur: Quod utique non videtur asserendum, cum à Principe Christianissimo, & ab ejus senatu constitutur: tunc quia Dominicus Soto, vir aliqui tam Christianus, quam pius ac doctus, contrariam tenet opinionem in lib. 6. de just. & jure qu. 5. art. 1. col. pen. duplici ratione: tum quia in approbatione & dispositione Martinus V. nihil de hoc disposuit, cum etiam, quia contractus

- 3 contractus censuales redimibilis & contractus emptio & venditionis verè & realiter est, ut pluries in dict. Extravagan. Mar. V. expressum est: ergo sicut in exemptione emi potest pecunia credita vel saltem consiteri pecuniam esse solutam, licet de presentibus non appareat, eo quod antea ejus solutio facta fuerat, sic & in censu isto redimibili fieri poterit, quibus de causis hanc etiam cum Soto tenuit opinionem Salazar in tract. de usu. & consuet. c. 8. n. 45. vers. sed non parum. ubi respondet dicto motui proprio Pii V. contrarius disponentis, & in effectu idem tenuit Antonius Gom. ubi supra n. 14. vers. quare ergo, cum seq. ubi in vers. 18. id intelligit, quoties venditor census in effectu ante census constitutionem receperat pecuniam illi æquivalentem: secus si nec pecuniam, nec rem aliquam æquivalentem receptam habebat. Et pro hac etiam opinione adest Bulla Nicolai V. Pontificis maxime edita anno 1452. Regi Alfonso Aragonis & aliorum regnorum missa, in qua in iis Hispaniæ partibus census ii approbantur, ut inquit Paris. cons. 75. omnis difficultas, num. 30. vol. 4. & eo relato Tyber. Decian. resp. 2. n. 77. vol. 1. ubi nullum verbum adest de pecunia numerata, neque de fide præstanda à tabellione de tali numeratione, quam Bullam refert Joan. Baptist. Lupus, in tract. de usu. commentar. 2. §. 2. n. 57. vol. 7. tract. DD. licet ipse ibidem suspectam eam reddat, tamen sicut potuit in aliis partibus per Martin. V. & Calixtum III. approbati contractus hos censuales redimibiles cum conventionibus ibidem asseritis, ob longam consuetudinem eos conciliendi in pecunia numerata, ita & potuit Nicolaus V. approbare in partibus Hispaniæ, secundum ejus longam consuetudinem hos eosdem census redimibiles nulla facta mentione, & fide de numeratione presentis pecunie, & sic visce de causis, & præsertim a tenentia dictæ Nicolai V. Bulla credo regium fiscoalem supplicasse à dicto motu proprio Pii V. numeratam pecuniam requirentem cum fide ac testimonio tabellionis: & sic ubi non usitatur motus hic proprius Pii V. non est necesse pro justificatione hujus census numerari pecuniam, neque de numeratione fidem fieri per tabellionem, ubi tamen usitaretur, ut inquit Magist. Lop. ubi supra. id omnino servandum esset. Et ultra omnes dico, quod dicti DD. primæ opinionis, & præsertim Feliciani. ubi sup. non indistinctè asserunt suam opinionem, sed tunc demum cum habita fide de pretio solvendo

constituitur census hic redimibilis, tunc enim quia emptor vult lucrum consequi, & sic pensionem sibi solvi, non utique licitum illi esset, cum venditor usque tunc nullam receptam haberet pecuniam, sed in posterum erat recipienda, sed quoties non habere fides de pretio in posterum præstando, sed constituitur venditor census antea pretium integrè & realiter recepisse ab emptore, vel alio nomine ejus, & in comprobationem hujus veritatis renuntiat exceptioni non numeratæ pecunie, & hoc sine figmento aliquo, vel fraude fit, tunc utique census talis justus esset, & servandus, & intentioni Martini, Calisti ac Pii V. non esset contrarius, ut optimè advertit Salazar, ubi supra, & Anton. Gom. d. n. 14. in fin. cum seqq. Secus si fraudulenter & fictitè id assereretur, & cum mendacio, nam tunc illicita & usuraria esset talis census constitutio: & sic iis causis & rationibus justificatur lex nostra, sub correctione Sedis Apostolicæ, & aliorum melius me sententium, quorum discretioni & correctioni in omnibus me submitto.

IN LEGEM UNDECIMAM.

Ordo habendus in reformatione anni, & ejus denominatione tam quoad festum, quam quoad instrumentorum consecutionem, & debitorum solutionem describitur à lege nostra.

SUMMARIUM.

- 1 Finalis ratio hujus legis intelligitur, & qua de causa reformatio anni facta fuit.

ET lex hæc cum clara sit, commentatione non eget, sed solummodo consideratione aliqua, scilicet, quod cum tempus sit quoddam horologium, quocum gubernatur vita humana, & tractu temporis sicut horologium paulatim consumptum, vel rubigine detentum horas diei prolongat, vel minuit, sic & tempus prolongatum ita jam erat, ut festa & Pascha debitis temporibus non celebrarentur, qua de causa retrò restrictus fuit annus, & per decem dies conversus est retrorsum ex mandato sacro sanctæ Matris Ecclesiæ, & ejus Reçtoris ac Pontificis Gregor. XIII. maximi in tote orbe gubernatoris: Et consequenter per Regem nostrum attento tenore dictæ dispositionis redacta sunt instrumenta, & solutiones debitorum ad debitum tempus, ut nemini novus hic ordo nocere possit.